

Seletuskiri
Vabariigi Valitsuse protokollilise otsuse „Eesti keele arengukava 2021–2035
kinnitamine“ eelnõu juurde

1. Sissejuhatus ja eesmärk

Lähtudes riigieelarve seaduse § 20 lõikest 2 ja kooskõlas Vabariigi Valitsuse 19. detsembri 2019. a määrusega nr 117 „Valdkonna arengukava ja programmi koostamise, elluviimise, aruandluse, hindamise ja muutmise kord“ teeb Haridus- ja Teadusministeerium Vabariigi Valitsusele ettepaneku kinnitada eesti keele arengukava 2021–2035. Arengukava koostamise ettepaneku kiitis Vabariigi Valitsus heaks 16. aprillil 2020. a.

Eesti keele arengukava sätestab Eesti keelepoliitilised eesmärgid ja tegevused aastateks 2021–2035 ja on jätkuks järgmistele keelepoliitilistele dokumentidele: eesti keele arendamise strateegia (2004–2010), eesti keele arengukava 2011–2017 (2020) ja Eesti võõrkeelte strateegia 2009–2015 (2017).

Arengukava koostamisel on lähtutud põhiseadusest, keeleseadusest, keelevaldkonna ja keelevaldkonnaga seotud strateegilistest dokumentidest, uuringutest, analüüsides, seiretest ja audititest ning arengukava sisendiks on ka riiklik strateegia „Eesti 2035“ (eelnõu), mille strateegilist üldsihti „Eesti on iseseisev ja sõltumatu demokraatlik riik, kus on tagatud eesti keele ja kultuuri säilimine“ arengukava täielikult toetab, kuna eesti keele ja kultuuri säilimine on arengukava keskne eesmärk.

Arengukava on koostatud 15 aastaks, arvestades taotletava mõju pikaajalisust ning teiste keelevaldkonna arengukavaga seotud riiklike strateegiate („Eesti 2035“) ja arengukavade (haridusvaldkonna, teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse ja noortevaldkonna arengukavad) ajalist kestvust.

Arengukava põhiosa struktuur on järgmine:

- Sissejuhatus
- Praeguse olukorra kirjeldus ja valdkonna arenguvajadused
- Arengukava strateegiline raamistik
- Strateegilised eesmärgid ja tegevussuunad
- Mõõdikud
- Arengukava mõjude hindamine
- Arengukava koostamise protsess ja kaasamine
- Juhtimine, rakendamine ja aruandlus
- Rahastamiskava

Arengukava lisadena on esitatud praeguse olukorra analüüs ja arenguvajadused, arengukava strateegiline raamistik ning mõõdikute metoodika ja allikad.

Arengukava elluviimist juhib Haridus- ja Teadusministeerium.

Arengukava koostamise ettepanekus kasutatud pealkiri „Eesti keelevaldkonna arengukava“ on asendatud pealkirjaga „Eesti keele arengukava“ järgmistel kaalutlustel: 1) selline pealkiri sobitub eesti keelepoliitika alusdokumentide traditsiooniga, sest ka praegu kehtiv dokument, mida on pikendatud käesoleva aastani, kannab sama pealkirja; 2) lühem pealkiri on suupärasem ja vähem bürokraatlik, vastates üldisele taotlusele rakendada selge keele põhimõtteid kõikides eluvaldkondades, ka seadustekstides ja muudes riiklikes aktides; 3) Eesti keelenõukogu arutas 30. märtsi koosolekul dokumendi pealkirja ja andis soovitusel jääda sellise pealkirja juurde.

Arengukava eelnõu valmis Haridus- ja Teadusministeeriumi, Eesti keelenõukogu ja arengukava juhtkomisjoni koostöös. Seletuskirja koostasid Haridus- ja Teadusministeeriumi keeleosakonna nõunik Andero Adamson, andero.adamson@hm.ee, tel 735 0225, keeleosakonna nõunik Sirli Zupping, sirli.zupping@hm.ee, tel 735 4025, ja keeleosakonna peaekspert Pille Põiklik, pille.poiklik@hm.ee, tel 735 0223. Eelnõu juriidilise ekspertiisi tegi Haridus- ja Teadusministeeriumi õigusosakonna juhataja Sille Uusna, sille.uusna@hm.ee, tel 735 4029. Arengukava eelnõu on keeleliselt toimetanud Inga Kukk, inga.kukk@hm.ee, tel 735 4027.

2. Eelnõu sisu

Eesti keele arengukava eesmärk ja struktuur

Uus arengukava on kehtiva, aastani 2020 pikendatud eesti keele arengukava jätkustrateegia, milles seatakse eesti keele arengu eesmärgid ja tegevussuunad järgmiseks 15 aastaks, samuti eesti keele kui teise keele ning Eesti võõrkeeleõpetuse eesmärgid ja tegevussuunad.

Esimeses peatükis on kirjeldatud keelevaldkonna praegust olukorda ja peamisi arenguvajadusi.

Teises peatükis esitatakse arengukava strateegiline raamistik, st arengukava väljatöötamise ja elluviimise jaoks olulised rahvusvahelised ja riiklikud dokumendid, ning kirjeldatakse nende seost keelevaldkonnaga.

Arengukava **kolmandas peatükis** on sõnastatud arengukava üldeesmärk ja strateegilised eesmärgid ning tegevussuunad strateegiliste eesmärkide kaupa.

Üldeesmärk: tagada eesti keele elujõud ja toimimine esmase keelena igas eluvaldkonnas, tagada igapäevase õiguse kasutada Eestis eesti keelt, säilitada ja tugevdada eesti keele staatust, mainet ja eestikeelset kultuuriruumi ning väärtustada teiste keelte valdamist.

Üldeesmärgi saavutamist toetavad kolm strateegilist eesmärki:

- 1) eesti keele staatus on kindel ja maine on kõrge;
- 2) eesti keele uurimine on rahvusvaheliselt kõrgel tasemel ning keeletaristu on innovaatiline, avatud ja mitmekesine;
- 3) kõik Eesti elanikud valdavad eesti keelt ja väärtustavad teiste keelte oskust.

Esimese strateegilise eesmärgi saavutamiseks on planeeritud tegevussuunad, mis hõlmavad keele mainet ja staatust, keelehoiakuid ning järelevalvet keelepoliitika elluviimise ja seaduste täitmise üle. Seaduste ja mainekujundusega tagatakse eesti keele toimimine, elujõud ja staatus kõigis ühiskonnaelu valdkondades – avalikus suhtluses, hariduses ja teaduses, elukestvas õppes, huvitegevuses, meedias, poliitikas, ettevõtluses, majanduses, kultuuri- ja loometegevuses, avalikus ruumis, teeninduses, arstiabis ning igapäevaelus. Väärtustatakse korrektset keelekasutust avalikus ja ametlikus suhtluses ning aidatakse kaasa eesti kirjakeele normi rakendamisele.

Teise strateegilise eesmärgi saavutamiseks on planeeritud tegevussuunad, mis hõlmavad keeleteaduse, keele tehnoloogia ja oskussõnavara arendamist. Arendatakse keele- ja kõnetehnoloogiat, toetatakse innovaatiliste keeleressursside, keeleõpperakenduste ja tugisüsteemide arendamist. Toetatakse Eesti keeleteaduse arengut ning edendatakse terminitööd.

Kolmanda strateegilise eesmärgi saavutamiseks on planeeritud tegevussuunad, mis hõlmavad eestikeelset kooliharidust ja kõrghariduse keelsust, emakeeleõpetust, eesti keele kui teise keele õpet ning võõrkeeleõpet. Tagatakse igakülgsed võimalused eesti keelt formaal- ja mitteformaalhariduses ning elukestvas õppes õppida ja kasutada; toetatakse välismaal elavate eestlaste eesti keele õpet. Toetatakse eestikeelse hariduse arendamise plaani väljatöötamist ja elluviimist. Tagatakse eesti keele ja kirjanduse õpetamise kõrge kvaliteet. Pööratakse tähelepanu eesti keele kui teise keele õppe kvaliteedile ja ligipääsetavusele, luuakse täiskasvanutele võimalusi eesti keele kui teise keele õppimiseks. Maailma kultuuripärandi sügavamaks mõistmiseks ja Eesti konkurentsivõime tugevdamiseks õpetatakse Eesti haridussüsteemis võõrkeeli ja laiendatakse võõrkeeleõppe võimalusi. Kolmanda strateegilise eesmärgi saavutamisel on määrav roll haridusvaldkonna arengukava 2021–2035 (eelnõu) tegevustel, mille eesmärk on toetada ühise kultuuri- ja väärtusruumi kujunemist, tagada kvaliteetne eestikeelne ja eesti keele õpe ning soodustada võõrkeelte õppimist.

Neljandas peatükis on kirjeldatud arengukava tulemuslikkuse mõõtmist. Arengukaval on kokku kaheksa mõõdikut, millest kaks mõõdavad üldeesmärgi ja ülejäänud strateegiliste eesmärkide saavutamist.

Viiendas peatükis on esile toodud arengukava mõjud. Kuna keelevaldkond seob kogu ühiskonda, selle eri sektoreid ja huvirühmi, puudutavad arengukava tegevused ja nendega taotletav mõju kogu Eesti elanikkonda. Analüüsitud on sotsiaalset, sh demograafilist mõju, mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele, majandusele, elu- ja looduskeskkonnale, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Kuuendas peatükis on esitatud ülevaade arengukava koostamisest ja kaasamisest. Arengukava koostamist alustati 2018. aasta ideekorjega avalikkusele ja valdkondade esindajatele suunatud üritusel. Arengukava koostamise protsessi vältel on kohtunud eri ministeeriumidega, Eesti keelenõukogu eestvedamisel on korraldatud keelevaldkonna ekspertide seminare.

Seitsmendas peatükis on kirjeldatud arengukava juhtimise, rakendamise ja aruandluse korraldust. Arengukava elluviimist juhib Haridus- ja Teadusministeerium ning selle elluviimisele panustavad kõik ministeeriumid, kelle valitsemisalas on keelevaldkonnaga seotud ülesandeid. Arengukava rakendamist ja aruandlust toetab arengukava juhtkomisjon, kuhu kuuluvad keelevaldkonnaga seotud ministeeriumide ja Eesti keelenõukogu esindajad. Arengukava viiakse ellu programmide kaudu.

Kaheksandas peatükis esitatakse arengukava rahastamiskava perioodiks 2021–2035.

Eelnõu koosneb kahest punktist.

Punktiga 1 kinnitatakse „Eesti keele arengukava 2021–2035“.

Punkti 2 kohaselt avaldab Haridus- ja Teadusministeerium punktis 1 nimetatud dokumendi ministeeriumi kodulehel.

3. Protokollilise otsuse mõjud

Arengukava elluviimisega luuakse võimalused ja tingimused, et Eestis oleks tagatud eesti keele elujõud ja toimimine esmase keelena igas eluvaldkonnas ning et igaühele oleks tagatud õigus kasutada Eestis eesti keelt. Samuti luuakse arengukava ellu viies võimalused ja tingimused eesti keele staatuse, maine ja eestikeelse kultuuriruumi arenemiseks ning teiste keelte valdamise väärtustamiseks, et Eesti inimeste keeleteadmised, -oskused ja -hoiakud võimaldaksid neil

teostada end isiklikus elus, töös ja eestikeelses ühiskonnas ning toetaksid Eesti elu edendamist ja üleilmset säästvat arengut.

4. Protokollilise otsuse rakendamise kulud

Arengukava rahastatakse riigieelarvest ning Euroopa Liidu 2021–2027 finantsperioodi struktuurivahenditest.

5. Protokollilise otsuse jõustumine

Protokolliline otsus jõustub üldises korras.

6. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks ministeeriumidele ja Riigikantseleile ning arvamuse avaldamiseks Riigikontrollile, Õiguskantsleri Kantseleile, Eesti keelenõukogule, Eesti Keele Instituudile, Keeleinspeksioonile, Emakeele Seltsile, Eesti Keeletoimetajate Liidule, Eesti Emakeeleõpetajate Seltsile, Eesti Võõrkeeleõpetajate Liidule, Tartu Ülikoolile, Tallinna Ülikoolile, Rektorite Nõukogule, Eesti Teadusagentuurile, Integratsiooni Sihtasutusele, Euroopa Komisjoni kirjaliku tõlke peadirektoraadile, Eesti Kurtide Liidule, Eesti Instituudile, Võru Instituudile, Eesti Kirjandusmuuseumile, SA-le Innove, SA-le Archimedes.

Mailis Reps
haridus- ja teadusminister